

Vabariigi Valitsuse määruse „Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise tingimused ja kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määrus „Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise tingimused ja kord“ kehtestatakse korrakaitseseaduse (edaspidi *KorS*) § 82⁴ lõike 1 alusel. Määrusega kehtestatakse Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise täpsemad tingimused ja kord, sealhulgas kaasamise taotlemise ja otsustamise kord, kaasatud kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete alluvuse küsimused, väljaõppe kord ja õpiväljundid, eritunnuse kirjeldus ja kasutamise nõuded ning kaasamise ja väljaõppega kaasneva kulu hüvitamise kord. Määrus reguleerib sealjuures Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamist nii riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kui ka ilma selle volituseta.

Kehtivas õiguses reguleerivad Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamise korralduslikke küsimusi ja eritunnuse kasutamist Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. a määrus nr 144 „Kaitseväe ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmise, päästesündmuse lahendamise ning eriolukorra tööde tegemise kaasamise kord“ (edaspidi *määrus nr 144*) ja siseministri 11. jaanuari 2016. a määrus nr 3 „Avaliku korra kaitses osaleva kaitseväelase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväe ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid“. Määrus nr 144, mis käsitleb üksnes kaasamist ilma vahetu sunni kohaldamise volituseta, on kehtestatud hädaolukorra seaduse § 34 lõike 2, Kaitseliidu seaduse § 4 lõike 3, Kaitseväe korralduse seaduse § 3 lõike 3 ja päästeseaduse (edaspidi *PäästeS*) § 31¹ lõike 2 alusel. 1. oktoobril 2026 jõustub kriisiolukorra ja riigikaitse seadus (edaspidi *KORKS*), millega tunnistatakse nimetatud volitusnormid kehtetuks.¹ Volitusnormide kehtetuks tunnistamise korral muutuvad kehtetuks nende alusel antud määrused, mistõttu kehtestatakse käesoleva eelnõuga uus määrus. Alates 1. oktoobrist 2026 reguleeritakse Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamist KorSi ühtsetel alustel² nii riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kui ka ilma selle volituseta kaasamise korral.

Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise eesmärk on võimaldada nende isikute ja vahendite kasutamist korrakaitseorgani ülesannete täitmise toetamiseks olukorras, kus korrakaitseorgan ei saa ülesannet ise ega vabatahtlikult kaasatud isiku abil õigel ajal või piisavalt tulemuslikult täita. Kaasamine on seega täiendav ja erandlik abinõu, mida kasutatakse üksnes vajaduse korral ning nii kaua, kui korrakaitseorgani enda võimekus ei ole ülesande täitmiseks piisav. Kaitseväge ja Kaitseliitu ei kaasata avaliku korra kaitsmisel avaliku korra eest vastutava

¹ Kriisiolukorra ja riigikaitse seadus (edaspidi *KORKS*). – RT I, 30.06.2026, 1.

² Korrakaitseseaduse (edaspidi *KorS*) § 82¹-82⁴. – RT I, 09.07.2026, 55.

isiku asemele, vaid konkreetse korrakaitseorgani riikliku järelevalve ülesande täitmisel. Kaasatud kaitseväelased ja Kaitseliidu liikmed tegutsevad seejuures korrakaitseorgani juhtimisel või tema korralduste alusel ning kaasamine ei tohi põhjendamatult takistada Kaitseväe ega Kaitseliidu põhiülesannete täitmist. KorS-is sätestatud regulatsiooni eesmärk on võimaldada korrakaitseorganil vajaduse korral saada kiiresti ja paindlikult lisajõudu ning vahendeid.

Määrusega reguleeritakse Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamist KorS § 82¹ lõikes 2 nimetatud järgmiste riikliku järelevalve ülesannete täitmisel³:

- 1) päästesündmuse lahendamine, otsingutööde tegemine maismaal lennuõnnetuse korral ja demineerimistöös;
- 2) kriisiolukorra lahendamine;
- 3) liikluse korraldamine ja reguleerimine ning turvalisuse tagamine, sealhulgas kriisiolukorra ajal;
- 4) riigipiiri valvamine;
- 5) politsei ja piirivalve seaduses ning selle alusel määratud isikute kaitsmine ja objektide valvamine;
- 6) kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse alusel määratud alaliselt või ajutiselt kaitstava olulise tähtsusega objekti kaitsmine;
- 7) ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmine;
- 8) riigivastaste, avaliku rahu vastaste ja üldohtlike süütegude toimepanemise ennetamine, väljaselgitamine ja tõrjumine ning korrarikkumise kõrvaldamine;
- 9) ulatusliku evakuatsiooni läbiviimine ja varjumise korraldamine;
- 10) isikute ja vara kaitse mehitamata õhusõiduki eest.

Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitab kaasav korrakaitseorgan. Kaasavaks korrakaitseorganiks on vastavalt pädevusele Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Päästeamet, Riigi Infosüsteemi Amet või kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus, kes on asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmisel korrakaitseorgan.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi õigusosakonna ametnik (oigusloome@kaitseministeerium.ee). Eelnõule on teinud juriidilise kontrolli õigusloome nõunik. Eelnõule on teinud keeleteoimetuse Luisa Tõlkebüroo (luisa@luisa.ee).

1.3. Eelnõu seos teiste õigusaktidega

Eelnõu on seotud 1. oktoobril 2026 jõustuva KORKS-iga, millega muudeti muu hulgas KorS-i ning millega koondatakse Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise regulatsioon KorS-i.

³ KorS § 82¹ lõige 2. – RT I, 09.07.2026, 55.

KORKS-i muudatustega muutuvad kehtetuks järgmiste määruste volitusnormid:

- Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. a määrus nr 144 „Kaitseväe ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmise, päästesündmuse lahendamise ning eriolukorra tööde tegemise kaasamise kord“;
- Vabariigi Valitsuse 3. juuli 2014. a määrus nr 108 „Kaitseliidu kaasamise tingimused ja kord küberturvalisuse tagamisel“⁴;
- siseministri 11. jaanuari 2016. a määrus nr 3 „Avaliku korra kaitstes osaleva kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväe ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid“⁵.

Käesoleva määrusega koondatakse nimetatud regulatsioonide asjakohased küsimused ühtsesse määrusesse ja need viiakse kooskõlla 1. oktoobril 2026 jõustuva KorS-i regulatsiooniga. Muu hulgas reguleeritakse senise Kaitseliidu liikmete küberturvalisuse tagamisse kaasamise asemel KorS-i tähenduses Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamist ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmise riikliku järelevalve ülesande täitmise.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kümnest paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse määruse reguleerimis- ja kohaldamisala ning terminid.

Määrus reguleerib Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamist nii riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kui ka ilma selle volituseta (**lõige 1**). **Lõiked 2 ja 3** sätestavad Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamise käesoleva määruse tähenduses.

Kaitseväe kaasamise korral võivad riiklikus järelevalves osaleda kaitsevälased. Kaitseliidu kaasamise korral võivad riiklikus järelevalves osaleda Kaitseliidus sõjaväelise auastmega rahuaja ametikohal olevad tegevvälased ning Kaitseliidu seaduses (edaspidi *KaLS*) sätestatud ulatuses Kaitseliidu liikmed. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega võib KorS § 82² lõike 1 kohaselt kaasata üksnes nõutava väljaõppe läbinud kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme.

Ajavahemikul 1. oktoobrist kuni 31. detsembrini 2026 ei saa ajateenijale ega reservvälasele anda riikliku järelevalve ülesande täitmisel avaliku võimu teostamise volitusi. Alates 1. jaanuarist 2027 võib riiklikku järelevalvesse kaasatud Kaitsevägi kasutada ülesande täitmisel ka ajateenijat ja reservteenistuses olevat reservvälast, kellele on antud avaliku võimu teostamise volitused ning

⁴ Vabariigi Valitsuse 3. juuli 2014. a määrus nr 108 „Kaitseliidu kaasamise tingimused ja kord küberturvalisuse tagamisel“. – RT I, 10.07.2014, 3.

⁵ Siseministri 11. jaanuari 2016. a määrus nr 3 „Avaliku korra kaitstes osaleva kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväe ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid“. – RT I, 09.06.2016, 9.

kellel on ülesande täitmiseks nõutav väljaõpe. Reservväelase rakendamine eeldab tema kutsumist õppekogunemisele või lisaõppekogunemisele kaitseväeteenistuse seaduses sätestatud korras. KorS-i kohane Kaitseväe kaasamise otsus ei ole iseseisev alus reservväelase reservteenistusse kutsumiseks. Kui täidetav ülesanne kuulub ühtlasi Kaitseväe korralduse seaduse § 4¹ kohaste lahinguvalve ülesannete hulka⁶, kohaldatakse asjaomaseid regulatsioone koos.

Kaitseliidu toetajaliige võib KaLS § 26 lõike 3 kohaselt osaleda riiklikus järelevalves, kuid teda ei või kaasata riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega. KaLS § 27 lõike 4 kohaselt võib sama paragrahvi lõike 2 punkti 2 alusel valitud auliiget kaasata KaLS § 4 lõike 1 punktides 1–6 sätestatud Kaitseliidu ülesannete täitmisse ning KaLS § 4 lõike 2 alusel riiklikku järelevalvesse, mis toimub ilma vahetu sunni kohaldamise volitusega päästesündmuse või kriisiolukorra lahendamise eesmärgil. KaLS § 27 lõike 5 kohaselt võib sama paragrahvi lõike 2 punkti 3 alusel valitud auliiget kaasata üksnes KaLS § 4 lõike 1 punktides 1 ja 3–6 sätestatud Kaitseliidu ülesannete täitmisse ning tema riiklikku järelevalvesse kaasamist seadus ette ei näe.

Kaasatud isikud võivad kasutada Kaitseväe või Kaitseliidu valduses olevaid ülesande täitmiseks vajalikke vahendeid, sealhulgas tööriistu, sõidukeid ja ärakasutatavaid asju, mille valitsemist ei anta üle ega mida ei anta kaasavale korrakaitseorganile kasutamiseks riigivaraseaduse või Kaitseliidu seaduse alusel.

Lõikes 4 sätestatakse, et Kaitseväe või Kaitseliidu esindaja osalemist sündmuse või kriisiolukorra lahendamiseks moodustatud juhtimis- ja koostöövormis üksnes teabevahetuse, nõustamise või tegevuse koordineerimise eesmärgil ei käsitata Kaitseväe või Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamisena. Lõikega 4 säilitatakse ka senises regulatsioonis kasutatud põhimõtte. Kehtiva Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. a määruse nr 144 „Kaitseväe ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmisse, päästesündmuse lahendamisse ning eriolukorra tööde tegemisse kaasamise kord“ § 1 lõike 6 kohaselt ei loeta Kaitseväe ja Kaitseliidu kaasamiseks nende esindamist päästesündmuse lahendamiseks moodustatud staabis. Uues määruses ei seota erandit üksnes päästesündmuse lahendamiseks moodustatud staabiga, vaid see hõlmab ka muid sündmuse või kriisiolukorra lahendamiseks moodustatud juhtimis- ja koostöövorme.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse kaasamise taotluse esitamine. Paragrahvis 2 määratakse kindlaks, milline korrakaitseorgan võib vastava riikliku järelevalve ülesande täitmiseks taotleda Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamist, kellele taotlus esitatakse, millised andmed tuleb taotluses märkida ning kuidas taotlust menetletakse. Samuti nähakse ette erisus kiireloomuliseks juhuks, kui Kaitseväe või Kaitseliidu viivitamatu kaasamine on vajalik inimesi, vara või keskkonda ähvardava ohu tõttu.

Lõikes 1 sätestatakse riikliku järelevalve ülesanded, mille täitmiseks esitab Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamise taotluse oma pädevuse piires Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet. Säte ei anna Politsei- ja Piirivalveametile ega Kaitsepolitseiametile uusi

⁶ Vt Kaitseväeteenistuse seadus § 5 lõiked 2 ja 3. – RT I, 11.07.2026, 21.

riikliku järelevalve ülesandeid ega laienda nende pädevust. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist saab taotleda üksnes see asutus, mis on konkreetse ülesande täitmisel pädev korrakaitseorgan.

Lõike 1 punktides 1–7 nimetatud ülesanded vastavad KorS § 82¹ lõikes 2 sätestatud riikliku järelevalve ülesannetele, mille puhul võib Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata Politsei- ja Piirivalveameti või Kaitsepolitsei ameti ülesannete täitmise toetamiseks.

Punktis 1 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotlemine otsingutööde tegemiseks maismaal lennuõnnetuse korral. Politsei ülesanne teha otsingutöid maismaal lennuõnnetuse korral on sätestatud politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punktis 5. Tegemist on ülesandega, mille täitmisse on olnud võimalik Kaitseväge kaasata ka senise regulatsiooni alusel. Kaasav korrakaitseorgan on Politsei- ja Piirivalveamet.

Punktis 2 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotlemine liikluse korraldamiseks ja reguleerimiseks ning turvalisuse tagamiseks. Liikluse korraldamise eesmärk on sätestatud liiklusseaduse § 6 lõikes 1 ning liikluse reguleerimine liiklusseaduse §-s 8. Liiklusseaduse § 6 lõike 1 kohaselt on liikluse korraldamise eesmärk tagada häreteta, sujuv, võimalikult kiire, ohutu ja keskkonda minimaalselt kahjustav liiklus. Liiklusseaduse § 8 lõike 1 kohaselt reguleerib reguleerija liiklust juhul, kui seda on vaja teha liikluskorraldusvahendite märguannetest erineval viisil või kui olemasolevad liikluskorraldusvahendid ei taga teatud ajavahemikul liikluse normaalset kulgu, liiklustakistuste või -ummikute korral, samuti muudel juhtudel, kui liiklus on häiritud. Liiklusseaduse § 8 lõike 3 punkti 1¹ kohaselt võib kriisiolukorra ajal liiklust omandatud pädevuse piires reguleerida sellekohase väljaõppe saanud korrakaitseorgani riiklikku järelevalvesse kaasatud reguleerija Kaitseväest või Kaitseliidust. Sellest tuleb eristada liiklusseaduse § 8 lõike 3 punktis 1 sätestatud Kaitseväge ja Kaitseliidu reguleerija õigust reguleerida liiklust Kaitseväge ja Kaitseliidu sõidukite kolonni liikluses osalemise korral.

Punkti 3 kohaselt esitab Politsei- ja Piirivalveamet taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks riigipiiri valvamiselle. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 4. Riigipiiri valvamise sisu tuleneb riigipiiri seaduse § 9⁴ lõikest 1, mille kohaselt on riigipiiri valvamine patrull- ja vaatlustegevus maismaal, merel ja piiriveekogudel eesmärgiga ennetada, selgitada välja ja tõkestada selleks mitte ettenähtud kohas ja ajal toimuvat piiriületust ning piiriülest kuritegevust, sealhulgas isikute ja kauba ebaseaduslikku üle piiri toimetamist, ning kontrollida riigis viibimise õiguslikke aluseid. Politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punkti 6 kohaselt kuulub piirivalve valdkonna asjade korraldamine politsei ülesannete hulka. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamine võib hõlmata riigipiiri valvamiseks vajalikku patrull- ja vaatlustegevust taotluses ja kaasamise otsuses määratud ulatuses. Kaasav korrakaitseorgan on Politsei- ja Piirivalveamet.

Punkti 4 kohaselt esitab Politsei- ja Piirivalveamet taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks politsei ja piirivalve seaduses ning selle alusel määratud isikute kaitsmise ja objektide valvamiselle. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 5. Politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punkti 8

kohaselt kuulub politsei ülesannete hulka Vabariigi Presidendi ja tema perekonna, samuti seaduses sätestatud juhul ametist lahkunud presidendi, peaministri, välisriigi riigipeade, valitsusjuhtide ja välisministrite kaitsmine. Lisaks hõlmab ülesanne Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori või tema volitatud isiku politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 3 alusel määratud isikute kaitsmist. Objektide valvamise puhul hõlmab ülesanne Vabariigi Valitsuse politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 4 alusel määratud objektide ning Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori sama paragrahvi lõike 4² alusel määratud objektide valvamist.

Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamine võimaldab vajaduse korral toetada Politsei- ja Piirivalveametit nimetatud isikute kaitsmisel ja objektide valvamisel, kui KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise tingimused on täidetud. Kaasav korrakaitseorgan on Politsei- ja Piirivalveamet.

Punkti 5 kohaselt esitab Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet oma pädevuse piires taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks KORKS-i alusel määratud alaliselt või ajutiselt kaitstava olulise tähtsusega objekti kaitsmisse. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 6.

KORKS § 24 kohaselt hõlmab objektikaitse objekti füüsiliseks kaitseks vajalike meetmete rakendamist ja objekti valvet. Maa-ala, ehitise või seadme võib määrata alaliselt või ajutiselt kaitstavaks olulise tähtsusega objektiks, mille kaitse korraldamisel rakendatakse seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktis sätestatud täiendavaid kaitsemeetmeid. Alaliselt kaitstavaks olulise tähtsusega objektiks määrab maa-ala, ehitise või seadme Vabariigi Valitsus korraldusega. Ajutiselt kaitstavaks olulise tähtsusega objektiks määrab selle üldjuhul sisejulgeoleku tagamise valdkonna eest vastutav minister ning sõjalise riigikaitse toimimisega seotud või Kaitseministeeriumi valitsemisalas oleva julgeolekuasutuse kasutatava objekti sõjalise riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamine võimaldab vajaduse korral kasutada nende isikkoosseisu ja vahendeid sellise objekti füüsilise kaitse ja valve toetamiseks, kui KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise tingimused on täidetud.

Punktis 6 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitamine riigivastaste, avaliku rahu vastaste ja üldohtlike süütegude toimepanemise ennetamiseks, väljaselgitamiseks ja tõrjumiseks ning korrariikkumise kõrvaldamiseks. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 8. Kaitseväge ja Kaitseliitu võib kaasata riigivastaste (KarS-i 15. peatükk), avaliku rahu vastaste (KarS-i 16. peatükk) ning üldohtlike (KarS-i 22. peatükk) süütegude toimepanemise ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks, tõrjumise ja korrariikkumise kõrvaldamiseks. Kaasav korrakaitseorgan on üldjuhul Politsei- ja Piirivalveamet, kuid teatud süütegude puhul võib see olla ka Kaitsepolitseiamet.

Punktis 7 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitamine isikute ja vara kaitsmiseks mehitamata õhusõiduki eest. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 10. Selle eesmärk on võimaldada kaasata Kaitseväge ja Kaitseliitu avaliku korra tagamiseks isikute ja vara

kaitsmisel mehitamata õhusõidukist tuleneva ohu eest. Näiteks võimaldab alus kasutada Kaitseväge ja Kaitseliidu abi suurürituste ajal avaliku korra tagamisel. Mehitamata õhusõidukist tulenev oht võib ohustada muu hulgas isikute elu ja tervist ning vara.

Kaasamise taotluse esitab Politsei- ja Piirivalveamet või Kaitsepolitseiamet oma pädevuse piires. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist KorS § 82¹ alusel tuleb eristada Kaitseväge korralduse seaduses sätestatud Kaitseväge edasilükkamatust pädevusest mehitamata õhusõidukist lähtuva ohu tõrjumisel. Edasilükkamatu pädevus võimaldab Kaitseväel sekkuda juhul, kui Politsei- ja Piirivalveamet või muu pädev korrakaitseorgan ei saa või ei saa õigel ajal ohtu tõrjuda. KorS § 82¹ alusel kaasamine ja Kaitseväge edasilükkamatu pädevus ei ole üks ja sama tegevus

Eelnõu § 2 lõige 2 sätestab, millisel juhul esitab kaasav korrakaitseorgan (st Päästeamet) taotluse. Nendeks on päästesündmuse lahendamine ja demineerimistöö (**punkt 1**) ning ulatusliku evakuatsiooni läbiviimine ja varjumise korraldamine (**punkt 2**).

Punktis 1 sätestatud päästesündmuse lahendamisse ja demineerimistöösse on olnud võimalik Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata ka senise regulatsiooni alusel. PäästeS § 3 lõike 1 kohaselt on päästesündmus ootamatu olukord, mis ohustab vahetult füüsiliste või keemiliste protsesside kaudu inimese elu, tervist, vara või keskkonda tulekahju, loodusõnnetuse, plahvatuse, liiklusõnnetuse, keskkonna reostuse või muu sarnase olukorra korral. PäästeS § 3 lõike 1¹ kohaselt on päästetöö päästesündmuse toimumisel, ohu tõrjumisel ja kõrvaldamisel ning päästesündmuse tagajärgede leevendamisel viivitamata rakendatavad, vältimatud ja edasilükkamatud tegevused. PäästeS § 3 lõike 1² kohaselt on demineerimistöö pommiohu, lahingumoonu ohu ja plahvatusohu tõrjumisega seotud tegevus. KorS § 82¹ lõike 2 punkti 1 kohaselt võib Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata muu hulgas päästesündmuse lahendamisse ja demineerimistöösse. Kaasav korrakaitseorgan on Päästeamet.

Punktis 2 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluse esitamine ulatusliku evakuatsiooni läbiviimise ja varjumise korraldamiseks. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 9. KorS-i regulatsioonis on ulatusliku evakuatsiooni läbiviimine ja varjumise korraldamine sätestatud eraldi riikliku järelevalve ülesandena, mille täitmisel võib KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud tingimustel kaasata Kaitseväge ja Kaitseliitu.

Eelnõu § 2 lõikes 3 sätestatakse, et Riigi Infosüsteemi Amet esitab taotluse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmiseks. Ülesanne vastab KorS § 82¹ lõike 2 punktile 7.

Senise regulatsiooni kohaselt võib Kaitseliidu küberturvalisuse tagamisse kaasata pädeva ametiasutuse juhtimisel. Kaitseliidu seaduse § 4 lõike 3 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse kohaselt hõlmab küberturvalisuse tagamine riigi toimimise või elutähtsa teenuse jaoks

vajaliku info- ja kommunikatsioonitehnoloogia taristu toimepidevuse tagamiseks või toimepidevust ohustavate ohtude tõrjumiseks aktiivsete või passiivsete meetmete võtmist. Selliseks tegevuseks võib muu hulgas olla info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahenduste turvatestimine, digitaalse teabe monitoorimine ja analüüsimine ning nuhkvara, pahavara ja arvutiviiruse analüüsimine. Kui KorS § 82³ lõike 1 punktis 3 nimetatud otsuses ei ole määratud teisiti, võib riiklikku järelevalvesse riikliku järelevalve meetmete kohaldamise volitusega kaasatud kaitseväelane või Kaitseliidu liige käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud ülesande täitmisel kohaldada KorS §-des 28 ja 30, § 32 lõigetes 1–4, §-des 38, 41, 42 ja 44, § 45 lõigetes 1, 2, 5 ja 6, §-s 45¹ ning §-des 46, 47, 48, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud erimeetmeid.

KorS-i regulatsioonis käsitatakse ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmist riikliku järelevalve ülesandena, mille täitmisse võib kaasata nii Kaitseväge kui ka Kaitseliitu. Küberturvalisuse seaduse (edaspidi *KüTS*) § 1 lõike 1 kohaselt hõlmab seaduse reguleerimisala muu hulgas ühiskonna toimimise seisukohast oluliste ning riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse võrgu- ja infosüsteemide pidamise nõudeid, vastutust ja järelevalvet ning küberintsidentide ennetamise ja lahendamise aluseid. KüTS § 14 lõike 1 järgi teeb KüTS-is ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle riiklikku ja haldusjärelevalvet Riigi Infosüsteemi Amet, mis on kõnealuses kontekstis korrakaitseorgan.

Lõikes 4 sätestatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kriisiolukorra lahendamisse kaasamise taotluse esitamine. Taotluse esitab kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus, kui see on asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmisel korrakaitseorgan. KORKS § 36 lõike 5 kohaselt võib kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus olla seaduses või riigi kriisiplaanis määratud valitsusasutus, elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldaja või tema määratud asutus või kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutus. Kaitseväge või Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamiseks ei piisa siiski üksnes sellest, et asutus on kriisiolukorra lahendamise eest vastutav asutus. Asutus peab olema ka selle riikliku järelevalve ülesande täitmisel korrakaitseorgan.

Lõikes 5 sätestatakse, kellele esitatakse kaasamise taotlus. Taotluse adressaati tuleb eristada kaasamise otsustajast. KorS § 82³ lõike 1 kohaselt sõltub kaasamise otsustaja sellest, kas Kaitseväge või Kaitseliit kaasatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selleta. Ilma nimetatud volituseta kaasamise otsustab Kaitseväge puhul Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem ning Kaitseliidu puhul Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul. Seetõttu esitatakse taotlus Kaitsevägele või Kaitseliidule kui asutusele ning taotluse edasine menetlemine sõltub taotletava kaasamise liigist.

Lõikes 6 sätestatakse andmed, mis tuleb Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotluses esitada. Taotlus peab sisaldama kaasamise otsustamiseks vajalikke andmeid, sealhulgas andmeid, mille

põhjal saab hinnata KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise eelduste täidetust ning määrata KorS § 82³ lõikes 3 nimetatud kaasamise tingimused. Taotlusest peab selgelt nähtuma, kas Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist taotletakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selle volitusega. Lisaks peab taotlus sisaldama piisavalt asjaolusid, et oleks võimalik hinnata kõigi KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise eelduste täidetust.

Punkti 1 kohaselt märgitakse taotluses kaasamise õiguslik alus ja ülesanne, mille täitmisse Kaitseväge või Kaitseliitu soovitakse kaasata. Selle põhjal peab olema võimalik kindlaks teha, millise KorS § 82¹ lõikes 2 nimetatud riikliku järelevalve ülesande täitmiseks kaasamist taotletakse.

Punkti 2 kohaselt märgitakse, kas kaasamist taotletakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selle volitusega. Selle eristamine on vajalik, kuna KorS § 82³ lõike 1 kohaselt sõltub sellest kaasamise otsustaja. Ilma nimetatud volitusega kaasamise otsustab Kaitseväge puhul Kaitseväge juhataja või tema volitatud ülem ja Kaitseliidu puhul Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Punkti 3 kohaselt märgitakse taotluses kaasamise eesmärk ja põhjendatakse kaasamise vajadust. Taotlusest peab nähtuma, miks korrakaitseorgan ei saa ise ega vabatahtlikult kaasatud isiku abil õigel ajal või piisavalt tulemuslikult ohtu ennetada, välja selgitada või tõrjuda või korrarikkumist kõrvaldada ning millised selleks vajalikud muud vahendid tal puuduvad. Nende andmete esitamine võimaldab hinnata KorS § 82¹ lõikes 1 sätestatud kaasamise eelduste täidetust.

Punkti 4 kohaselt märgitakse taotluses kaasatavate isikute soovitud koguarv või selle ülempiir igal ajal. Andmed on vajalikud kaasamise ulatuse kindlaksmääramiseks. KorS § 82³ lõike 3 punkti 1 kohaselt määratakse kaasamise otsuses kaasatavate kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete koguarv või selle ülempiir igal ajal.

Punkti 5 kohaselt märgitakse kaasatavate vahendite kirjeldus ja soovitud hulk. See võimaldab Kaitseväel või Kaitseliidul hinnata, milliseid tema valduses olevaid vahendeid ülesande täitmiseks vajatakse ja kas neid on võimalik kaasamiseks kasutada.

Punkti 6 kohaselt märgitakse taotluses kaasamise soovitud tähtaeg. KorS § 82³ lõike 3 punkti 2 kohaselt määratakse kaasamise otsuses kaasamise tähtaeg.

Punkti 7 kohaselt märgitakse taotluses ülesande täitmise piirkond või muu ruumiline või tehniline ulatus, kui see on asjakohane. Teave võimaldab piiritleda kaasamise tegeliku ulatuse lähtuvalt täidetava ülesande olemusest. Nõue võimaldab piiritleda kaasamise ulatuse vastavalt täidetava riikliku järelevalve ülesande olemusele. Ülesande täitmine ei pruugi olla seotud üksnes kindla

geograafilise piirkonnaga. Eelkõige ühiskonna toimimise seisukohast oluliste võrgu- ja infosüsteemide kaitsmisel võib kaasamise ulatus olla määratletav tehniliselt, näiteks konkreetse võrgu- või infosüsteemi või selle osa kaudu. Seetõttu peab taotlusest vajaduse korral nähtuma, millises ruumilises või tehnilises ulatuses Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamist taotletakse.

Punkti 8 kohaselt märgitakse taotluses taotletavad riikliku järelevalve meetmed, relvad ja erivahendid juhul, kui need erinevad KorS § 82¹ lõigetes 5 ja 7 sätestatust. KorS § 82³ lõike 3 punkti 3 kohaselt määratakse kaasamise otsuses lubatud riikliku järelevalve meetmed, relvad ja erivahendid, kui need erinevad KorS § 82¹ lõigetes 5 ja 7 sätestatust. Seetõttu peab võimalik kõrvalekalle seaduses sätestatud ulatusest nähtuma juba kaasamise taotlusest.

Lõigetes 7 ja 8 sätestatakse kaasamise taotluse vorminõuded. Üldjuhul esitatakse Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise taotlus kirjalikus vormis. Kirjalik vorm võimaldab fikseerida kaasamise aluse, eesmärgi, ulatuse ja muud otsustamiseks vajalikud asjaolud ning tagab kaasamise eelduste ja tingimuste kontrollitavuse. Kui inimesi, vara või keskkonda ähvardava ohu tõttu on Kaitseväge või Kaitseliitu vaja kaasata viivitamata, võib taotluse esitada ka muus vormis. Sellisel juhul tuleb taotlus kirjalikult vormistada niipea kui võimalik. Erand võimaldab kiireloomulises olukorras vältida viivitust, mis võiks kaasneda kirjaliku taotluse eelneva koostamisega, kuid säilitab kohustuse fikseerida kaasamise aluseks olnud asjaolud tagantjärele kirjalikult.

Eelnõu §-is 3 sätestatakse kaasamise taotluse menetlemine. Menetlemine sõltub sellest, kas Kaitseväge või Kaitseliitu soovitakse kaasata riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või nimetatud volitusega.

Lõikes 1 sätestatakse Kaitseväge ja Kaitseliidu tegevus pärast kaasamise taotluse saamist. Kaitseväge või Kaitseliit kontrollib taotluse nõuetekohasust, hindab oma võimet taotletud ülesannet täita ja kaasamise mõju oma põhiülesannete täitmisele ning korraldab edasise menetluse kaasamisega antavatest volitustest lähtudes (**punktid 1–4**).

Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise mõju hindamisel põhiülesannete täitmisele tuleb vajaduse korral tagada Kaitseväge ja Kaitseliidu vaheline teabevahetus ja tegevuse koordineerimine. See on eelkõige vajalik juhul, kui kaasamise taotlus puudutab Kaitseliidu üksust, isikkoosseisu või vahendit, mille kasutamine võib mõjutada sõjalise riigikaitse ülesannete täitmist või selleks vajalikku valmisolekut.

Lõikes 2 sätestatakse taotluse edasine menetlus riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise korral. Pärast Kaitseväge või Kaitseliidu seisukoha saamist edastab taotluse esitanud asutus taotluse koos saadud seisukohaga asjaomasele ministeeriumile Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ettevalmistamiseks. Asjaomase ministeeriumi all peetakse silmas ministeeriumi, mille valitsemisalasse kuulub taotluse esitanud korrakaitseorgan või

asjaomase riikliku järelevalve ülesande täitmise korraldamine. Taotluse ja Kaitseväe või Kaitseliidu seisukoha koos edastamine võimaldab korralduse eelnõu ettevalmistamisel hinnata nii kaasamise vajadust kui ka Kaitseväe või Kaitseliidu tegelikku võimet taotletud ülesannet täita.

Lõikes 3 sätestatakse asjaomase ministeeriumi ülesanded riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise menetluses. Taotluse ja Kaitseväe või Kaitseliidu seisukoha saamisel korraldab asjaomane ministeerium Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ettevalmistamise, kooskõlastab eelnõu Kaitseministeeriumiga ning korraldab Vabariigi Presidendi nõusoleku saamise. Kaitseministeeriumiga kooskõlastamine võimaldab hinnata kavandatava kaasamise mõju riigikaitse korraldusele ning Kaitseväe ja Kaitseliidu põhiülesannete täitmisele. Vabariigi Presidendi nõusoleku saamise nõue tuleneb korrakaitseaduse § 82³ lõike 1 punktist 3, mille kohaselt otsustab Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamise riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Lõikes 4 sätestatakse kaasamise taotluse kiire menetlemise põhimõtte. Taotluse menetlemisel tuleb arvestada ohu olemust ja seda, kui kiiresti on Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamine vajalik. Viivitamata menetlemine tähendab, et taotluse lahendamiseks vajalikud menetlusetapid tehakse olukorra kiireloomulisusele vastava aja jooksul, vältides põhjendamatu viivitust. Säte ei näe ette kindlat menetlustähtaega, kuna kaasamise vajadus, ülesande keerukus ning kaasatavate isikute ja vahendite ulatus võivad juhtumiti erineda.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse kaasamise otsustamine. KorS § 82³ lõike 1 punktides 1–3 sätestatakse Kaitseväe ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamise otsustajad sõltuvalt sellest, kas kaasamine toimub riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega või ilma selle volitusega. Ilma nimetatud volitusega Kaitseväe kaasamise otsustab Kaitseväe juhataja või tema volitatud ülem ning Kaitseliidu kaasamise Kaitseliidu ülem või tema volitatud isik. Kui Kaitsevägi või Kaitseliit kaasatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega, otsustab kaasamise Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Lõikes 1 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsuse ning kaasamisest keeldumise otsuse vorminõue. KorS § 82³ lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud otsus vormistatakse kirjalikult, et tagada otsuse sisu kontrollitavus ning määratleda kaasamise õiguslik alus, ulatus ja tingimused. Kaasamise otsuses märgitakse vähemalt eelnõu § 2 lõike 6 punktides 1 ja 4–7 nimetatud andmed.

Lõikes 2 sätestatakse ilma riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega tehtava kaasamise või kaasamisest keeldumise otsuse vorm ning kaasamise otsuse minimaalne sisu. Otsus vormistatakse kirjalikult. Kaasamise otsuses märgitakse vähemalt kaasamise õiguslik alus ja ülesanne, kaasatavate isikute koguarv või selle ülempiir igal ajal, kaasatavate vahendite kirjeldus ja hulk, kaasamise tähtaeg ning ülesande täitmise piirkond või muu ruumiline või

tehniline ulatus, kui see on asjakohane. Nende andmete esitamine tagab, et kaasamise ulatus ja tingimused on otsuses üheselt kindlaks määratud.

Lõikes 3 nähakse kiireloomulise olukorra jaoks ette erand lõikes 2 sätestatud kirjaliku vormi nõudest. Kui inimesi, vara või keskkonda ähvardava ohu tõttu on Kaitseväge või Kaitseliitu vaja viivitamata kaasata, võib ilma riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsuse teha muus vormis. Sellisel juhul tuleb otsus kirjalikult vormistada niipea kui võimalik. Erand kohaldub üksnes KorS § 82³ lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud kaasamisele ega kohaldu riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamisele, mille otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Lõikes 4 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsuse vorm ja menetlemise kord. Sellise kaasamise otsustab KorS § 82³ lõike 1 punkti 3 kohaselt Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul ning otsus vormistatakse Vabariigi Valitsuse korraldusega. Korralduse eelnõu koostatakse, kooskõlastatakse ja esitatakse Vabariigi Valitsusele otsustamiseks Vabariigi Valitsuse reglemendis sätestatud korras.

Lõikes 5 sätestatakse kaasamise otsusest teavitamise kord. Kui kaasamise otsuse teeb KorS § 82³ lõike 1 punktis 1 või 2 nimetatud organ, teavitatakse kaasamise või kaasamisest keeldumise otsusest viivitamata kaasamist taotlenud asutust ja Kaitseministeeriumi. Teavitamine tagab, et kaasamist taotlenud korrakaitseorgan saab viivitamata teada taotluse lahendamisest ning Kaitseministeeriumil on ülevaade Kaitseväge ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamisest. Lõike 1 punktis 3 nimetatud ehk riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise otsusest teavitab Riigikantselei viivitamata Riigikogu juhatus ja riigikaitsekomisjoni esimeest.

Lõigetes 6 ja 7 sätestatakse kaasamise ennetähtaegse lõpetamise ja pikendamise tingimused.

Lõike 6 kohaselt võib kaasamise otsustanud organ Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise enne tähtaega lõpetada, kui kaasamise jätkumine takistaks märkimisväärselt Kaitseväge või Kaitseliidu põhiülesannete täitmist. Enne kaasamise lõpetamist tuleb sellest teavitada korrakaitseorganit. Säte vastab KorS § 82³ lõikele 5 ning võimaldab lõpetada kaasamise olukorras, kus selle jätkamine hakkaks põhjendamatult mõjutama Kaitseväge või Kaitseliidu põhiülesannete täitmist.

Lõike 7 kohaselt võib Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamist pikendada kuni 30 päeva kaupa. Pikendamisel tuleb uuesti järgida nii KorSis kui ka määruses sätestatud kaasamise tingimusi ja korda. Säte vastab KorS § 82³ lõikele 4, mille kohaselt võib Kaitseväge ja Kaitseliitu kaasata kuni 30 päevaks ning kaasamist võib pikendada kuni 30 päeva kaupa. See tähendab, et pikendamine ei ole automaatne, vaid enne iga pikendamist tuleb uuesti hinnata kaasamise eelduste täidetust ja järgida kaasamise otsustamiseks ette nähtud menetlust.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse kaasatud kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete alluvus.

Lõikes 1 sätestatakse kaasatud kaitseväelase või Kaitseliidu liikme alluvus ülesande täitmisel. Kaasamise otsuses määratakse, kas kaasatud isik allutatakse vahetult ülesande täitmise eest vastutavale korrakaitseorgani ametnikule või Kaitseväe või Kaitseliidu käsuõigusega ülemale või juhile, kes saab ülesande täitmiseks korraldusi korrakaitseorganilt (**punktid 1 ja 2**). Säte täpsustab KorS § 82¹ lõikes 3 sätestatud alluvust ning võimaldab valida ülesande iseloomust ja kaasatud üksuse korraldusest lähtuva sobiva juhtimise. Mõlemal juhul toimub riikliku järelevalve ülesande täitmine korrakaitseorgani juhtimisel.

Lõikes 2 sätestatakse, et käsuõigusega ülema või juhi määrab vastavalt Kaitsevägi või Kaitseliit. Säte täpsustab alluvust olukorras, kus kaasatud kaitseväelased või Kaitseliidu liikmed ei allu ülesande täitmisel vahetult korrakaitseorgani ametnikule, vaid tegutsevad Kaitseväe või Kaitseliidu käsuõigusega ülema või juhi kaudu. Sellisel juhul määrab Kaitsevägi või Kaitseliit isiku, kellel on kaasatud isikute suhtes käsuõigus ja kes saab ülesande täitmiseks korraldusi korrakaitseorganilt.

Lõikes 3 sätestatakse juhud, mil ülesannet täitval kaitseväelasel või Kaitseliidu liikmel on õigus ülesande täitmiseks antud korralduse täitmisest keelduda. Korralduse täitmisest võib keelduda, kui selle täitmine võib seada ebaproportsionaalsesse ohtu kaitseväelase või Kaitseliidu liikme või tema alluvate elu või tervise või Kaitseväe või Kaitseliidu vara või kui korralduse täitmine eeldab teadmisi, oskusi, väljaõpet, füüsilisi võimeid või tervises seisundit, mida korralduse saajal ei ole (**punktid 1 ja 2**). Sätte eesmärk on vältida olukorda, kus riikliku järelevalve ülesande täitmiseks antud korraldus ületab kaasatud isiku tegelikku väljaõpet või võimekust või põhjustab ülesande eesmärgiga võrreldes ebaproportsionaalse ohu.

Lõikes 3 sätestatud korralduse täitmisest keeldumise alused ei asenda Kaitseväe korralduse seaduses (edaspidi KKS) sätestatud käsu regulatsiooni. Vastavalt KKS § 29 lõigetele 2 ja 3 peab käsk olema kooskõlas seaduste ja nende alusel kehtestatud õigusaktidega ega tohi ületada käsu andja käsuõiguse ulatust. KKS §-s 33 sätestatakse tühise käsu alused ja sellise käsu täitmise kord ning §-s 34 keelatud käsu alused ja täitmise kord. KKS § 33 sätestab tühise käsu alused (lg 1), keelu sellist käsku anda (lg 2), põhimõtte, et tühist käsku ei pea täitma (lg 3), ning tühisest käsust ette kandmise korra (lg 4). KKS § 34 reguleerib keelatud käsu aluseid (lg 1), kohustust keelatud käsk täita (lg 2) ning keelatud käsust ette kandmise korda pärast täitmist (lg 3). Kaitseliidu liikme suhtes kohaldatakse vastavalt Kaitseliidu seaduses sätestatud käsu regulatsiooni. KaLS § 38 sätestab juhud, mil käsu saajal on õigus käsu täitmisest keelduda, sealhulgas juhul, kui käsk on vastuolus seadusega, ületab käsuandja pädevust, nõuab teo tegemist, milleks käsu saajal puudub õigus, või on põhjendamatult ohtlik käsu saaja või teiste isikute elule, tervisele või varale (KaLS § 1 lõike 1 punktid 1-8).

Lõikes 4 sätestatakse korralduse täitmisest keeldumise põhjendamise ja teavitamise kohustus. Kui kaitseväelane või Kaitseliidu liige keeldub lõikes 3 sätestatud alusel korralduse täitmisest, peab ta põhjendama keeldumist korralduse andjale ja teavitama sellest viivitamata oma vahetut ülemat. Vahetu ülema teavitamine tagab, et Kaitseväel või Kaitseliidul on viivitamata teave ülesande täitmist mõjutavast asjaolust.

Eelnõu §-ga 6 sätestatakse riiklikku järelevalvesse kaasatud kaitsevälase ja Kaitseliidu tegevliikme eritunnuse kirjeldus ja kasutamise nõuded. Eritunnuse eesmärk on võimaldada eristada riikliku järelevalve ülesannet täitvat kaitsevälast või Kaitseliidu tegevliiget teistest Kaitseväe ja Kaitseliidu liikmetest ning teha tema osalemine korrakaitseorgani ülesande täitmisel isikutele selgelt äratuntavaks. **Lõigete 1 ja 2** kohaselt kannab riiklikku järelevalvesse kaasatud kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige vormiriietust koos ohutusvestiga. Nõue lähtub KorS § 82² lõikest 2, mille kohaselt peab kaasatud kaitseväelane ja Kaitseliidu tegevliige kandma ülesande täitmisel vormiriietust koos eritunnusega. Ohutusvesti kandmise eesmärk on suurendada kaasatud isiku märgatavust ja võimaldada tuvastada, millised isikud osalevad riikliku järelevalve ülesande täitmisel. **Lõigetes 3 ja 4** sätestatakse ohutusvestil kasutatava eritunnuse nõuded. Nõuete eesmärk on tagada, et riikliku järelevalve ülesande täitmisse kaasatud kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige oleks ülesande täitmisel selgelt äratuntav.

Lõikes 5 sätestatakse KorS § 82² lõikes 3 ette nähtud võimalus loobuda ülesande iseloomust tuleneval erandjuhul korrakaitseorgani loal vormiriietuse kandmisest ja eritunnuse kasutamisest. Erand võib olla põhjendatud eelkõige juhul, kui ülesande täitmise viisist tulenevalt ei täida vormiriietus ja eritunnus oma tavapärast eristamis- ja äratundmisfunktsiooni. Näiteks võib Kaitseväe või Kaitseliidu kaasamisel ühiskonna toimimise seisukohast olulise võrgu- ja infosüsteemi kaitsmise toimuda ülesande täitmine infosüsteemis või muus tehnilises keskkonnas, kus vormiriietuse ja eritunnuse kandmine ei aita kaasatud isikut ülesande täitjana tuvastada ning selle nõudmine ei ole seetõttu otstarbekas. Samuti võib erand olla põhjendatud muu ülesande puhul, mille iseloomust tulenevalt võib vormiriietuse või eritunnuse kasutamine takistada ülesande eesmärgipärast täitmist. Erandi kohaldamise üle otsustab korrakaitseorgan, kelle loata vormiriietuse kandmisest ja eritunnuse kasutamisest loobuda ei või.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse riiklikus järelevalves kasutatava Kaitseväe või Kaitseliidu sõiduki tähistamise nõuded. **Lõikes 1** sätestatakse, et riiklikus järelevalves kasutatav Kaitseväe või Kaitseliidu sõiduk tähistatakse eritunnusega. Nõue lähtub KorS § 82² lõikest 2, mille kohaselt peab kaasatud kaitsevälase või Kaitseliidu tegevliikme kasutatav sõiduk olema tähistatud eritunnusega. Tähistuse eesmärk on võimaldada eristada riikliku järelevalve ülesande täitmisel kasutatavat Kaitseväe või Kaitseliidu sõidukit nende muudeks ülesanneteks kasutatavatest sõidukitest.

Lõigetes 2–4 sätestatakse sõidukil kasutatava eritunnuse kujunduse ja paigutuse nõuded. Nõuete eesmärk on tagada tähistuse ühetaolisus, nähtavus ja loetavus ning seeläbi võimalus tuvastada, et sõidukit kasutatakse riikliku järelevalve ülesande täitmisel.

Lõikes 5 sätestatakse KorS § 82² lõikes 3 ette nähtud võimalus erandjuhul loobuda ülesande iseloomust tulenevalt (sealhulgas sõltuvalt ka ülesande aegkriitilisusest) korrakaitseorgani loal sõiduki eritunnuse kasutamisest. Erand võib olla põhjendatud juhul, kui sõiduki tähistamine ei ole konkreetse ülesande täitmise viisi arvestades vajalik või võib takistada ülesande eesmärgipärast täitmist.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse riiklikku järelevalvesse kaasatavate kaitseväelaste ja Kaitseliidu liikmete väljaõppe korraldus ning riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatavate kaitseväelaste ja Kaitseliidu tegevliikmete väljaõppe õpiväljundid.

Lõikes 1 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatava kaitseväelase või Kaitseliidu liikme ülesandepõhise juhendamise nõue. Kuna sellisel kaasamisel ei anta kaasatud isikule õigust kohaldada riikliku järelevalve meetmeid ega vahetut sundi, ei ole vajalik lõigetes 2 ja 3 sätestatud väljaõppe läbimine. Enne ülesande täitmisele asumist peab kaasatud isik siiski teadma, millist ülesannet ta täidab, kellele ta ülesande täitmisel allub ning milliseid ohutusnõudeid tuleb järgida. Juhendamise korraldab kaasav korrakaitseorgan, kelle ülesande täitmisse Kaitseväge või Kaitseliit kaasatakse ning kellel on seetõttu vajalik teave konkreetse ülesande ja selle täitmise tingimuste kohta. Juhendamine ei ole väljaõppe andmine.

Lõikes 2 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatava kaitseväelase ja Kaitseliidu tegevliikme väljaõppe korraldus. KorS § 82² lõike 1 kohaselt võib sellise volitusega kaasata üksnes kaitseväelase või Kaitseliidu tegevliikme, kes on läbinud riiklikku järelevalvesse kaasamise väljaõppe ja omandanud asjaomase ülesande täitmiseks ning riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Väljaõppe korraldab kaasav korrakaitseorgan koostöös Kaitseväge või Kaitseliiduga. Korrakaitseorgani osalemine väljaõppe korraldamisel on vajalik, kuna väljaõppe peab vastama ülesandele ning kaasatud isikule antavatele riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitustele. Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamine väljaõppe korraldamisse võimaldab arvestada kaasatavate isikute olemasolevaid teadmisi, oskusi ja väljaõpet ning vältida juba omandatud teadmiste ja oskuste põhjendamatut kordamist.

Lõikes 3 sätestatakse riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasatava kaitseväelase ja Kaitseliidu tegevliikme väljaõppe minimaalsed õpiväljundid. Õpiväljundid täpsustavad teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis peavad olema omandatud enne sellise volitusega riiklikku järelevalvesse kaasamist. Väljaõppe tulemusena peab kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige tundma kaasamise õiguslikke aluseid, talle antud ülesannet, oma pädevuse piire ja alluvuse korraldust ning teadma talle antud riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volituste aluseid, ulatust ja piire. Kaasatud isik peab seega mõistma, millisel

õiguslikul alusel ja millise ülesande täitmiseks ta tegutseb ning milliseid volitusi ja millises ulatuses tal ülesande täitmisel kasutada lubatakse.

Lisaks õigusteadmistele peab väljaõpe andma praktilise oskuse kohaldada lubatud riikliku järelevalve meetmeid ja vahetut sundi õiguspäraselt, proportsionaalselt ja ohutult ning kasutada ülesande täitmisel lubatud erivahendeid ja relvi ohutult ning õiguspäraselt. Üksnes meetmete ja vahetu sunni kohaldamise aluste teadmisest ei piisa. Kaasatud isik peab oskama hinnata konkreetset olukorda, valida eesmärgi saavutamiseks sobiva ja proportsionaalse tegutsemisviisi ning kasutada talle lubatud vahendeid viisil, mis väldib põhjendamatut kahju isikutele ja varale.

Väljaõpe peab samuti tagama, et kaasatud isik tunneb korrakaitseorganiga koostöö, teabevahetuse ja tegevuse dokumenteerimise korda. See on vajalik, et kaasatud isik oskaks ülesannet täita talle määratud alluvuskorralduse kohaselt, edastada ülesande täitmiseks vajalikku teavet ja dokumenteerida oma tegevust kohaldatavate nõuete järgi. Õpiväljundid hõlmavad ka ülesande täitmisel vajalikku hoiakut. Kaitseväelane või Kaitseliidu tegevliige peab tegutsema seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtet järgides ning austama inimväärikust ja põhiõigusi. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamisega võib kaasneda isiku õiguste oluline riive, mistõttu peab kaasatud isik suutma oma tegevuses hinnata sekkumise vajalikkust ja ulatust ning hoiduma põhjendamatust või ülemäärasest sekkumisest.

Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamiseks vajalik väljaõpe on sisult ja mahult põhjalikum kui vahetult enne ülesande täitmisele asumist korraldatav ülesandepõhine juhendamine. Väljaõpe hõlmab vajalikus ulatuses teoreetilist õpet ja praktilist väljaõpet ning selle käigus omandatakse riikliku järelevalve meetmete, vahetu sunni, erivahendite ja relvade õiguspäraseks, proportsionaalseks ja ohutuks kasutamiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. Väljaõppe ühtset kestust ega tundide arvu ei kehtestata, sest vajalik maht sõltub täidetavast ülesandest, kaasatavale isikule antavatest volitustest ning tema varasemast väljaõppest ja varem omandatud õpiväljunditest. Väljaõppe piisavus ei sõltu üksnes selle kestusest, vaid tehakse enne kaasamist kindlaks määruse § 8 lõikes 5 sätestatud õpiväljundite hindamisega. Ülesandepõhise juhendamise eesmärk on seevastu tutvustada konkreetset ülesannet, alluvuse korraldust ja ohutusnõudeid ning see ei asenda riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamiseks vajalikku väljaõpet.

Lõikes 4 sätestatakse väljaõppe sisu ja mahu määramise alused. Väljaõpe peab vastama täidetava ülesande iseloomule ja kaasatavale isikule antavate volituste ulatusele. Väljaõppe kavandamisel arvestatakse isiku varasemat väljaõpet ning tema omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid. See võimaldab vältida juba omandatu põhjendamatut kordamist ning keskenduda konkreetse ülesande täitmiseks vajalike õpiväljundite saavutamisele.

Lõikes 5 sätestatakse kohustus hinnata enne isiku kaasamist lõikes 3 nimetatud õpiväljundite omandamist. Hindamise korraldab vastavalt korrakaitseorgan koostöös Kaitseväe või Kaitseliiduga ja selleks kasutatakse õpiväljundi sisule sobivat hindamisviisi, näiteks teadmiste kontrolli või praktilist sooritust. Hindamise eesmärk on veenduda, et kaasataval isikul on ülesande

täitmiseks ning talle antud volituste õiguspäraseks ja ohutuks kasutamiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse riiklikku järelevalvesse kaasamiseks vajaliku väljaõppe ja kaasamisega seotud kulu hüvitamise kord.

Lõikes 1 sätestatakse, et Kaitseväge või Kaitseliidule hüvitatakse konkreetse riiklikku järelevalvesse kaasamise vajadusest tingitud eelnõukohase § 8 kohase väljaõppega ning riiklikku järelevalvesse kaasamisega seotud otsene mõistlik kulu. Hüvitamisele kuulub seega kulu, mis on vahetult seotud konkreetseks kaasamiseks vajaliku ettevalmistuse või kaasamisega ning mida ei oleks ilma selle kaasamiseta tekkinud. Otsese mõistliku kulu põhimõte vastab senises kaasamise regulatsioonis kasutatud lahendusele. Võrreldes senise regulatsiooniga hõlmab hüvitatav kulu sõnaselgelt ka konkreetse kaasamise vajadusest tingitud väljaõppe kulu. See on vajalik, kuna riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise eelduseks on nõuetekohase väljaõppe läbimine. Hüvitamisele ei kuulu siiski kogu Kaitseväge või Kaitseliidu tavapärase väljaõppe kulu, vaid üksnes selline otsene mõistlik kulu, mis on tingitud konkreetsest riiklikku järelevalvesse kaasamise vajadusest.

Lõikes 2 sätestatakse kulu hüvitamise taotluse esitamise kord ja tähtaeg. Taotluse esitab Kaitseväge või Kaitseliit kaasavale korrakaitseorganile 30 päeva jooksul väljaõppe lõppemisest või kaasamise tähtaja lõppemisest.

Lõikes 3 sätestatu kohaselt esitatakse taotluses hüvitatavate kulude loetelu ja suurus ning seos väljaõppe või täidetud ülesandega. Taotlusele lisatakse kulu tekkimist ja suurust tõendavad dokumendid või muud andmed. Nõude eesmärk on võimaldada kaasaval korrakaitseorganil kontrollida kulu tegelikku tekkimist, suurust ning otsest seost konkreetse väljaõppe või kaasamisega. Kulu tõendav dokument võib olla muu hulgas arve, maksedokument, kulude arvestus või muu kulu tekkimist ja suurust tõendav dokument. Hüvitamisele kuulub üksnes kulu, mida ei oleks ilma konkreetse väljaõppe või kaasamiseta tekkinud.

Lõikes 4 sätestatakse kulu katmise põhimõte. Kaasav korrakaitseorgan hüvitab kulu oma eelarvest või selle katmiseks taotletakse vahendeid Vabariigi Valitsuse reservist riigieelarve seaduse § 58 alusel kehtestatud korras. Lahendus lähtub põhimõttest, et kaasamisega seotud kulu kannab eelkõige asutus, kelle riikliku järelevalve ülesande täitmiseks Kaitseväge või Kaitseliit kaasatakse.

Lõikes 5 sätestatakse Kaitseliidu liikmele kaasamise käigus tekkinud kulu hüvitamise erikord. Kaitseliidu liikmele hüvitatakse tema isiklikult kantud kulu Kaitseliidu seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktis sätestatud alustel ja korras. Määrusega seni kehtinud regulatsiooni ei muudeta.

Eelnõu §-ga 10 sätestatakse määruse rakendamine. Määrust rakendatakse tagasiulatuvalt 1. oktoobrist 2026, kuna Kaitseväge ja Kaitseliidu riiklikku järelevalvesse kaasamist reguleerivad

korrakaitseseaduse muudatused jõustuvad 1. oktoobril 2026, kuid käesolev määrus jõustub pärast nimetatud kuupäeva.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei ole kasutatud uusi termineid.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul puudub kokkupuude Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõjud

Määrusega koondatakse senine eri õigusaktides paiknev regulatsioon ühte rakendusakti ja kehtestatakse KorS §-des 82¹–82³ sätestatud kaasamise regulatsiooni rakendamiseks ühtne kord. Sealjuures ei muudeta oluliselt Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamisega seotud põhimõtteid võrreldes hetkel kehtiva regulatsiooniga. Määruse põhimõju avaldub riigi julgeolekule ning riigiasutuste korraldusele ja töökorraldusele. Määruse rakendamisega ei kaasne eeldatavalt olulist sotsiaalset ega demograafilist mõju, mõju majandusele, elu- ja looduskeskkonnale ega regionaalarengule. Võimalik mõju nendes valdkondades võib avalduda üksnes konkreetse ohu või kriisiolukorra lahendamisel ning sõltub eelkõige sündmuse asjaoludest ja olemusest.

Mõju riigi julgeolekule ja riigikaitsele on positiivne. Määrusega kehtestatav ühtne kaasamise kord võimaldab korrakaitseorganil kasutada seaduses sätestatud tingimustel Kaitseväge ja Kaitseliidu isikkoosseisu, vahendeid ja võimeid olukorras, kus korrakaitseorgan ei suuda oma ülesannet ise ega muude tema käsutuses olevate võimalustega õigel ajal või piisavalt tulemuslikult täita. Sellega suureneb riigi võime täita KorS § 82¹ lõikes 2 nimetatud riikliku järelevalve ülesandeid, sealhulgas lahendada päästesündmusi ja teha demineerimistöid, lahendada kriisiolukordi, korraldada liiklust ja tagada turvalisust, valvata riigipiiri, kaitsta isikuid ja objekte, kaitsta ühiskonna toimimise seisukohast olulisi võrgu- ja infosüsteeme. Samas võib Kaitseväge või Kaitseliidu ulatuslik või pikaajaline kaasamine vähendada ajutiselt nende võimet täita põhiülesandeid. Seda riski vähendab kohustus hinnata enne kaasamist selle mõju põhiülesannete täitmisele ning võimalus kaasamine enne tähtaja lõppu lõpetada, kui selle jätkumine hakkab põhiülesannete täitmist märkimisväärselt takistama. Seetõttu võimaldab määrus kasutada Kaitseväge ja Kaitseliidu võimeid riikliku järelevalve ülesannete täitmisel viisil, mis arvestab samaaegselt riigi sõjalise kaitse vajadusega.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele ja halduskoormusele

Määrusel on otsene mõju riigiasutuste töökorraldusele. Peamised mõjutatud asutused on Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Päästeamet, Riigi Infosüsteemi Amet, muud asjaomast riikliku järelevalve ülesannet täitvad kriisiolukorra lahendamise eest vastutavad asutused, Kaitseväge, Kaitseliit.

Täiendav töökoormus tekib eelkõige konkreetse kaasamisvajaduse korral. Korrakaitseorgan peab koostama kaasamise taotluse, põhjendama kaasamise vajadust ja määratlema taotletava kaasamise ulatuse. Kaitsevägi või Kaitsemiit peab omakorda hindama oma võimekust ülesannet täita ja kaasamise mõju põhiülesannete täitmisele. Riikliku järelevalve meetmete ja vahetu sunni kohaldamise volitusega kaasamise korral peab korrakaitseorgan koostöös Kaitseväge või Kaitsemiiduga korraldama ka nõutava väljaõppe. Väljaõppe vajadus ja maht sõltuvad täidetavast ülesandest, kaasatud isikule antavatest volitustest ning tema olemasolevatest teadmistest ja oskustest.

Kuna Kaitseväge ja Kaitsemiidu kaasamine toimub üksnes vajaduse korral, ei ole võimalik ette kindlaks määrata kaasamiste arvu ega nendega seotud töökoormuse täpset suurenemist. Mõju on seetõttu juhtumipõhine. Samas aitab ühtse menetluskorra kehtestamine vähendada kaasamisega seotud korralduslikku ebaselgust ning võimaldab asutustel vajalikud tegevused, vastutuse ja teabevahetuse ette selgemalt korraldada.

6. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei ole seotud lisategevusi. Määruse jõustumisega ei kaasne automaatselt kulu ega tulu. Kulu riigieelarvele võib tekkida ainult siis, kui käesoleva määruse alusel otsustatakse Kaitseväge või Kaitsemiitu kaasata.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määrus esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu Siseministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Justiits- ja Digiministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile ning Riigikantseleile ja arvamuse andmiseks Kaitsevägele, Päästeametile, Riigi Infosüsteemide Ametile, Välisluureametile, Kaitsemiidule, Kaitseressursside Ametile ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusele. Eelnõule saabunud märkuste arvestamise kohta on koostatud märkuste tabel.⁷

⁷ Käesoleva eelnõu seletuskirja lisa.